

Suomen ympäristökeskus

Viite: Lausuntopyyntö 5.12.2023, SYKE/2023/105

Ruotsin muutetut merialuesuunnitelmat Pohjanlahdelle ja Itämerelle

Hankkeen kuvaus

Ruotsin meri- ja vesiviranomainen järjestää kuulemisen Pohjanlahden, Itämeren ja Pohjanmeren muutettuja merialuesuunnitelmia koskevan ehdotuksen ja siihen liittyvän vaikutustenarvioinnin johdosta. Ruotsin hallitus hyväksyi 10.2.2022 Ruotsin ensimmäisen merialuesuunnitelman. Nyt Ruotsin meri- ja vesiviranomainen on laatinut ehdotuksen hallituksen toimeksiannon puitteissa merialuesuunnitelmien uusista tai muuttuneista energian talteenottoalueista. Toimeksiannon tavoitteena on mahdollistaa 90 terawattitunnin lisätuotanto merellä nykyisiin merialuesuunnitelmiin sisältyvän suunnittelun lisäksi. Kokonaistavoite on tällöin 120 terawattituntia. Energian talteenottoon liittyvällä käyttötarkoituksella tarkoitetaan merituulivoimaa.

Perämerellä osoitetaan ehdotuksessa yhteensä kymmenen energia-aluetta, sisältäen viisi energian talteenottoaluetta sekä näille vaihtoehtoiset alueet. Muualle Pohjanlahdelle osoitetaan kuusi energian talteenottoaluetta ja näille vaihtoehtoiset alueet. Ehdotus sisältää merituulivoima-alueita ja vaihtoehtoisia alueita myös Ruotsin merialueiden eteläisempiin osiin. Vaihtoehtoisia alueita harkitaan ehdotettujen alueiden mahdollisina korvaajina tai täydentäjinä.

Perämerelle osoitetut alueet

Ehdotuksessa osoitetuista energia-alueista lähimpänä Meri-Lappia sijaitsevat Malurin kaakkoisosan energia-alue (n. 250 km²), noin 45 km etäisyydellä Tornion keskustasta ja noin 50 km etäisyydellä Kemin keskustasta sekä Farstugrundenin itäosan alue (n. 840 km²), noin 55 km etäisyydellä Tornion keskustasta ja noin 60 km etäisyydellä Kemin keskustasta. Molemmat sijaitsevat osittain aluevesillä ja osittain talousvyöhykkeellä ja ne on rajattu Kemin ja Tornion satamiin kulkevan laivaväylän välittömään läheisyyteen. Vielä lähempänä Suomen rannikkoa sijaitsee Malur-Sanskerin vaihtoehtoinen alue (n. 100 km²), noin 40 km etäisyydellä Tornion satamasta ja Kemin keskustasta.

Malurin kaakkoisosan alue ja Malur-Sanskerin vaihtoehtoinen alue osoitetaan alueeksi, jolla on kiinnitettävä erityistä huomiota korkeisiin luontoarvoihin, kuten kalan kutualueisiin ja nisäkäsalueisiin. Malur-Sanskerin vaihtoehtoinen alue sijaitsee alle 10 km etäisyydellä Haaparannan saariston kansallispuistosta. Malurin kaakkoisosan ja Malur-Sanskerin alueet soveltuvat pohjaan kiinnitettävälle perustuksille, Farstugrundenin itäosan alue, sekä tämän eteläpuolinen vaihtoehtoinen alue soveltuvat syvyytensä vuoksi kelluville perustuksille. Aineistosta ei käy ilmi, kuinka suurta osuutta tavoitellusta tuotantolisäyksestä kukin alue vastaisi, eikä myöskään miten ja mihin suuntaan alueilla mahdollisesti tuotettava energia suunnitellaan siirrettävän hyödynnettäväksi.

Energia-alueiden lisäksi Meri-Lapin läheisyyteen on osoitettu ainoastaan yleiseen käyttöön tarkoitettu alue, joka sijaitsee rannikon puolella Malurin kaakkoisosasta ja Malur-Sanskerin vaihtoehtoisesta energia-alueesta katsoen. Yleisellä käytöllä tarkoitetaan aluetta, jolla mikään erityinen käyttö ei ole ensisijaista. Alueella tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota korkeisiin luontoarvoihin, kuten kalan kutualueisiin ja nisäkäsalueisiin, lisäksi siellä on korkeat kulttuuriympäristöarvot.

Tunnistetut vaikutukset

Merialuesuunnitelmassa on tunnistettu ympäristövaikutuksia sekä taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia. Pohjanlahden osalta ympäristövaikutuksista todetaan, että suurimman osan tunnistetuista ympäristövaikutuksista arvioidaan vaikuttavan ennen kaikkea naapurimaa Suomeen. Perämeren energia-alueista vaihtoehtoisella Malur-Sanskerin alueella arvioidaan olevan keskisuuri vaikutus muuttolintuihin, muilla alueilla vaikutus arvioidaan vähäiseksi. Kaikilla Perämeren energia-alueilla arvioidaan olevan suurin mahdollinen vaikutus norppaan. Energia-alueilla arvioidaan voivan olla riski kaloihin kohdistuvista haitallisista vaikutuksista erityisesti silloin, kun energia-alueet ovat päällekkäisiä kutu- ja kasvualueiden kanssa. Näin on erityisesti Malurin kaakkoisosan ja Malur-Sanskerin vaihtoehtoisen alueen kohdalla, joiden mainitaan sijaitsevan osittain samalla alueella silakan kutualueiden kanssa. Lintujen talvehtimisalueisiin Perämeren energia-alueilla ei arvioida olevan vaikutusta.

Taloudellisista vaikutuksista on arvioitu ruotsalaisen kalastuksen saalisarvoa, johon Perämeren energia-alueilla ei arvioida olevan vaikutusta. Merenkulun osalta Perämerelle ehdotetut energia-alueet sisältävät turvaetäisyyden kansallisiin laivaväyliin, mutta eivät naapurimaihin. Esimerkiksi sekä Malurin kaakkoisosan, että Farstugrundenin alueet rajautuvat Suomen merialuesuunnitelmassa osoitettuun, Kemin ja Tornion satamiin kulkevaan merenkulun alueeseen.

Sosiaalisista vaikutuksista mainitaan, että Suomen rannikon läheisyyden vuoksi suurin osa Perämeren suunnitelluista energia-alueista sisältää Suomen kulttuuriympäristöön kohdistuvan vaikutusriskin. Alueilla voi myös olla visuaalinen vaikutus, sillä ne vievät suhteellisen suuren osan näköyhteydestä Haaparannan saaristosta etelään.

Suhde merialuesuunnitelmaan ja maakuntakaavaan

Suomen merialuesuunnitelma 2030 on ollut voimassa 15.12.2020 lähtien. Lapin maakunnan osalta merkittävimmät merenkulun reitit kulkevat Pohjanlahden läpi etelä-pohjois-suunnasta Röytän ja Ajoksen satamiin ja satamista. Merialuesuunnittelussa on tunnistettu ekologisina yhteystarpeina Tornionjoki, Kemijoki ja Simojoki. Matkailu- ja virkistysyhteyksiä on tunnistettu rannikkokaupunkien ja -taajamien välille sekä merkittäviin virkistyskohteisiin. Tunnistettuja merkittäviä ja potentiaalisia vesiviljelyn, kalastuksen, kulttuuriarvojen, merkittävien vedenalaisten luontoarvojen, matkailun ja virkistykseen alueita on Perämerellä Lapin maakunnan alueella runsaasti. Merellisen energiantuotannon osalta merituulivoimalle potentiaalisiksi alueeksi on osoitettu Iin-Simon edustan merituulivoima-alue. Toimintaympäristössä tapahtuneiden suurien muutosten myötä merialuesuunnitelman tarkistaminen on tullut ajankohtaiseksi. Tavoitteena on tarkistaa merialuesuunnitelma vuosien 2024-2026 aikana.

Lapin maakunnan alueella Perämerellä on voimassa 19.2.2014 vahvistettu Länsi-Lapin maakuntakaava. Maakuntakaavaan liittyviä merialueita osoitetaan Vesialueena (W). Maakuntakaavassa on merialueelle osoitettu mm. seuraavia merkintöjä

- Perämeren saaristo on osoitettu Matkailun vetovoima-alueeksi matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueeksi (mv 8410).
- Virkistys-/matkailukohteita (rm)
- Luonnonsuojelualueita/-kohteita (SL), mm. Perämeren kansallispuisto (SL 4041).
- Rakennussuojelukohteita (SR)
- Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita / kohteita (ma)
- Muinaismuistoalueita / -kohteita (SM)
- Laivaväylät

Lapin maakunnan alueella Perämerellä on voimassa 16.6.2005 vahvistettu Lapin meri- ja rannikkoalueen tuulivoimamaakuntakaava Kemi, Keminmaa, Simo ja Tornio. Kaavassa osoitetaan neljä tuulivoima-aluetta: Torniossa Röyttä (tv 2281), Kemissä Ajos (tv 2282), Simossa Maakrunnin matalikko (tv 2283), joka jatkuu Kuivaniemelle sekä Kemissä ja Simossa Pitkämatala (tv 2284), joka jatkuu lissä.

Lapin liitto selvitti vuonna 2022 tuulivoimatuotantoon potentiaalisia alueita maakuntakaavoituksen taustaksi sekä laatiakseen maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n tarkoittama riittävä selvitys ja merkittävien vaikutusten arviointi mahdollisen maakuntakaavoituksen lähtötiedoiksi ja kuntakaavoituksen tueksi. Lapin tuulivoimaselvityksessä 2022 tunnistettiin Lapin maakunnan aluevesiltä Perämereltä kolme potentiaalista tuulivoima-alueita, yhteensä noin 570 km². Tuulivoimapotentiaalia tarkistetaan Lapin aurinko- ja tuulivoimaselvityksessä 2023-2024.

Lappi-sopimus

Lapin liitto on Lappi-sopimuksella 2022-2025 sitoutunut vihreän siirtymän tukemiseen, johon liittyvät sekä uusiutuvan energian ratkaisut että luonnon monimuotoisuus. Lapin liitto on Lappi-sopimuksella sitoutunut toimimaan myös lohen ja muiden vaelluskalakantojen lisääntymisedellytysten turvaamiseksi maakunnan rakentamattomien ja rakennettujen vesistöjen osalta. Lapin liitto edistää rakennetuilla joilla vaellusyhteyksien avaamista mereltä kutualueille. Nykyisissä sekä potentiaalisissa vaelluskalavesistöissä on toteutettava ennallistavia ja elvyttäviä toimia elämän monipuolistamiseksi. Uhanalaista ja erittäin uhanalaista elämää on vaalittava erityisellä huolella.

Lapin liiton näkemys

Lapin liitto kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta Ruotsin muutetuista merialuesuunnitelmista. Vallitsevassa tilanteessa on energiahuollon ja huoltovarmuuden kannalta tärkeää selvittää merellisen uusiutuvan energiantuotannon potentiaalia, reunaehtoja ja vaikutuksia.

Lapin liitto korostaa, että Ruotsin merialueilla tehtävillä ratkaisulla on vaikutusta Lapin maakuntaan, sen aluerakenteeseen, ympäristöön ja kehittämismahdollisuuksiin. Sitä kautta vaikutuksia kohdistuu koko Suomeen ja mahdollisesti tätä kautta takaisin Ruotsiin. Pohjanlahdella, Ruotsissa ja Suomessa, tehtävillä ratkaisulla on yhteisvaikutuksia, jotka voivat muodostua merkittäviksi molempien maiden kannalta. Tällaisia yhteisvaikutuksia voivat olla merenkulkuun ja sitä kautta mm. huoltovarmuuteen liittyvät vaikutukset, maanpuolustukseen liittyvät vaikutukset, sekä ympäristövaikutukset, kuten kalojen vaellukseen ja lintujen muuttoon liittyvät vaikutukset. Yhteisvaikutuksia voi koitua myös Suomen ja Ruotsin aluekehitykseen, esimerkiksi Perämerenkaaren kehittämisvyöhykkeeseen. Lapin liitto näkeekin, että **tiivis yhteistyö näiden hallitsemiseksi olisi paikallaan jo suunnittelun alkumetreillä.**

Lapin liitto toteaa, että Ruotsin merituulivoimalle asettama kasvutavoite on äärimmäisen kunnianhimoisen. Huomioon tulee ottaa, että myös Suomessa tavoitellaan merituulivoiman kapasiteetin kasvattamista, ja käytännössä tuulivoimaa pystytään maanpuolustuksellisista syistä Suomessa osoittamaan lähinnä Pohjanlahdelle. Myös tämä tulee korostamaan yhteistyön merkitystä **yhteis- ja kumulatiivisten vaikutusten arvioinnissa ja hallinnassa Pohjanlahden osalta.**

Lapin liitto nostaa esille seuraavat huomautukset nyt kuultavana olevaan ehdotukseen, sen jatkotyöstössä huomioitavaksi:

- **Perämeren energia-alueissa tulee huomioida turvaetäisyys Kemin ja Tornion satamiin vieviin väyliin.** Turvaetäisyys tulee huomioida Malurin ja Farstugrundenin energia-alueilla. Väylät ovat äärimmäisen tärkeitä mm. liikenteen, turvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Perämeren jääolosuhteiden vuoksi meriliikenteelle tulee jättää runsaasti liikkumavaraa.
- Merialuesuunnitelma ja sen vaikutusten arviointi koskee ainoastaan itse energiantuotantoalueita. Kun suunnitelma koskee merituulivoiman merkittävää lisäämistä, **tulee myös voimansiirron vaihtoehdot ja niiden vaikutukset tuoda suunnitelmassa esiin.** Erityisen tärkeää tämä on Perämeren alueella, jossa energia-alueiden etäisyys rannikolle on melko lyhyt usealla suunnalla. Myös mahdollisia energian käyttäjiä voi olla sekä Suomen että Ruotsin puolella. Voimansiirtoratkaisut näin mittavissa energiahankkeissa ovat merkittäviä merenpohjan- ja maankäyttäjää ja niiden ympäristövaikutukset ovat vielä heikosti tunnettuja. Voimansiirtojohtoilla voi olla vaikutusta mm. vaelluskaloihin. Vaikutukset voivat siis olla rajat ylittäviä.
- **Ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee huomioida merituulivoiman ja voimansiirron yhteis- ja kumulatiiviset vaikutukset vaelluskaloihin,** erityisesti Suomen ja Ruotsin rajajoen Tornionjoen loheen **ja matkailuun.** Vaelluskalalla on suuri kulttuurinen ja taloudellinen merkitys Tornionjokilaaksossa ja Perämerellä sekä laajemmin Itämerellä. Merituulivoiman ja voimansiirron

vaikutukset vaelluskalaan ovat tällä hetkellä puutteellisesti tunnetut. Merellisen energian suunnittelussa tulee huomioida sen todellinen vaikutusalue. Esimerkiksi vaelluskalan osalta voidaan todeta, että merituulivoiman vaikutukset voivat ulottua kauas Perämeren valuma-alueelle, eli Tornionjoen sivujokiin asti.

LAPIN LIITTO

Katri Kulmuni
Puheenjohtaja

Mika Riipi
Maakuntajohtaja

Hyväksytty maakuntahallituksen kokouksessa 5.2.2024 § 8